

30 jaar na de ramp van Tsjernobyl zijn gevolgen nog steeds voelbaar

Op 26 april 1986, 30 jaar geleden, was er de kernramp van Tsjernobyl. Het plafond van reactor nummer 4 van de kerncentrale stortte in en er kwam een enorme hoeveelheid radioactieve elementen in de atmosfeer. Er volgde een vreselijke brand terwijl de kern van de reactor onafgeschermd bleef. Radioactieve elementen bleven op grote schaal in de atmosfeer terechtkomen. Dit duurde tot 5 mei. Een dossier door CLÉMENT (Luik).

De explosie en de blootstelling van de reactor zouden in totaal 50 miljoen radioactieve isotopen in de atmosfeer brengen (1) en dit met een stralingsniveau dat 200 keer zo sterk was als de atoombom van Hiroshima (2). Tot aan de ramp van Fukushima in 2011 bleef Tsjernobyl het enige incident dat als een “grootschalig ongeval” werd omschreven volgens de INES-classificatie (International Nuclear and Radiological Event Scale). Een dergelijk ongeval wordt gekenmerkt door “aanzienlijke gevolgen voor de gezondheid en het milieu.” (3)

In de jaren die op de ramp volgden, moesten 346.000 mensen een nieuw onderdak vinden, onmiddellijk na de ramp werden 116.000 mensen geëvacueerd (4). Meer dan 600.000 ‘opruimers’ namen deel aan de werken om de reactor in te sluiten en de buurt te ontsmetten. Al deze mensen werden blootgesteld aan een erg hoge radioactiviteit (5). Vandaag leven er nog 5 tot 8 miljoen mensen in besmette gebieden (6).

Gevolgen van ramp worden betwist door kernlobby

De cijfers over de gevolgen voor gezondheid en milieu die het meest aangehaald worden, komen uit een studie van het Internationaal Agentschap voor Atoomenergie (IAEA). Een van de doelstellingen van dit agentschap is het “versnellen en uitbreiden van de bijdrage van kernenergie aan de vrede, gezondheid en welvaart doorheen de wereld.” (7) Onder de titel “Tsjernobyl: de echte impact van het ongeval” (8) stelt een rapport van het IAEA dat “definitieve antwoorden worden gegeven.” Dat gebeurt door de impact van het ongeval op de gezondheid en het leven

van de slachtoffers te minimaliseren. Zo wordt er gesteld dat maximaal 4.000 mensen om het leven kwamen door de blootstelling aan radioactiviteit, of nog dat er met uitzondering van de kinderen die in de regio leefden geen uitzonderlijke toename was van het aantal kankers, leukemie of andere ziektes. De studie is vooral een uitdrukking van het feit dat ze gedaan werd door een agentschap dat gecontroleerd wordt door de nucleaire industrie zelf. Een opmerkelijk detail is het gebrek aan betrokkenheid van wetenschappers uit de meest getroffen landen.

We horen een totaal ander geluid in rapporten van Greenpeace uit 2006 (9) of van de Academy of Science van New York uit 2009 (10). Deze rapporten waren het resultaat van onderzoek door wetenschappers uit de direct getroffen landen (Oekraïne, Wit-Rusland, Rusland). Er wordt gewerkt met medische gegevens van ziekenhuizen uit de besmette gebieden en op basis van gegevens die door tal van lokale professionals werden verzameld. Deze studies wijzen op 200.000 extra doden als gevolg van de ramp in Tsjernobyl in de drie meest getroffen landen. Verder spreken ze van een significante stijging van het aantal gevallen van kanker, leukemie en cardio-vasculaire ziektes. De tweede studie vermeldt ook de vroegtijdige veroudering waarbij de biologische leeftijd van de Oekraïense bevolking in de besmette gebieden 7 tot 9 jaar hoger ligt dan hun reële leeftijd. Bij de ‘opruimers’ loopt dit op tot 15 jaar.

Kernenergie als ecologisch alternatief?

Voor de kapitalistische klasse is de vraag naar de concrete weerslag van een gebeurtenis als de ramp van Tsjernobyl niet neutraal. In een context waar de gevolgen van de opwarming van de aarde niet meer ontkend kunnen worden en bredere lagen van de bevolking bereid zijn om rond het klimaat in actie te komen (denk maar aan de sterke mobilisaties rond de klimaattop COP21, ondanks het actieverbod in Parijs), zijn er pogingen om kernenergie als een ecologisch alternatief te promoten. Nucleaire energie zou relatief weinig CO2 uitstoten en deel uitmaken van “duurzame ontwikkeling.” Het minimaliseren van de risico’s en

van het potentieel van vernietiging als gevolg van kernenergie maken deel uit van de campagne om kernenergie te promoten.

Voor propagandacampagnes van een winstgevende sector als de nucleaire energie worden makkelijk middelen gevonden. Ook de officiële verdragen dragen deze propaganda uit. Reeds in 1959 was er een verdrag onder de referentie 'Wha 12-40' waarmee de Wereldgezondheidsorganisatie en het IAEA met elkaar verbonden werden. In artikel 1§3 van dat verdrag staat bijvoorbeeld dat "elke keer dat een van de verdragspartijen een programma of een activiteit wil ondernemen die van belang is voor de andere partij, de eerste partij contact zal opnemen met de tweede om tot een harmonisatie van standpunten te komen." (11) In 1999 verkreeg het IAEA van de Wereldgezondheidsorganisatie dat deze nooit een publiek standpunt zou innemen dat het agentschap zou schaden (12). Het zorgt ervoor dat de Wereldgezondheidsorganisatie bijna stelselmatig de cijfers van het IAEA overneemt, een agentschap dat historisch verbonden is met de Groep van Nucleaire Producenten, een organisatie met vertegenwoordigers van de 46 grootste leveranciers van kernenergie (13) en meer algemeen met de nucleaire lobby. Deze nauwe banden werden opnieuw erg duidelijk na de ramp in Fukushima. Ook toen werd het verslag van de Wereldgezondheidsorganisatie betwist door Greenpeace en het Franse IRSN (Institut de Radioprotection et de Sureté Nucléaire). (14)

Sociale gevolgen

Naast het gezondheidsaspect zijn er ook de sociale gevolgen van de ramp in Tsjernobyl. Ook die gevolgen blijven voelbaar. Honderdduizenden mensen werden geëvacueerd en verloren alles. Voor de bevolking die aan de straling blootgesteld werd, is het moeilijker om werk te vinden. Werkgevers staan niet te springen om mensen aan te werven die wel eens ziek zijn waardoor werkdagen verloren gaan. Er is dan wel een uitkering voor ongeveer 7 miljoen mensen (15), maar deze werd niet meer verhoogd sinds 1996 en het volstaat niet als compensatie voor het verlies aan inkomsten door de moeilijkheden om werk te vinden of voor de kosten van geneesmiddelen die steeds duurder werden. Deze specifieke moeilijkheden komen bovenop de brutale uitbuiting waar de werkenden in de voormalige Sovjet-Unie mee geconfronteerd worden, van de tekorten op vlak van sociale huisvesting tot een gebrek aan middelen voor gezondheidszorg. (16)

Omdat kernsplijting gebaseerd is op technologie die al jarenlang bekend is, vormt het de basis voor een energiebron waarvan de productie relatief goedkoop is en dus interessant voor kapitalisten. De kwestie van de veiligheid, het beheer van het radioactief afval en de enorme indirecte kosten (denk maar aan de kosten van eventuele rampen of van de ontmanteling en ontsmetting van versleten installaties) worden aan de kant geschoven in naam van de onmiddellijke winst.

Gevaar bestaat ook hier

Bij de herdenking van de kernramp van Tsjernobyl wordt vaak verwezen naar het wanbeheer van de kerncentrales in de Sovjet-Unie waar de bureaucratie onder druk van diepgaande economische problemen grote druk zette op het personeel om de onveilige centrale draaiende te houden.

Het doet denken aan de wijze waarop kapitalisten vandaag de

nucleaire productie bij ons benaderen. Ook in ons land. Zowat 55% van de Belgische elektriciteit komt van kernenergie, een sector die volledig in private handen is (Engie en EDF) en die sinds 2011 bespaart op veiligheidspersoneel (17). De reactoren Doel 1 en 2 werden in 1975 opgestart met een geschatte levensduur van 40 jaar. Dat werd met 10 jaar verlengd in een eenvoudige parlementaire stemming, alle internationale regels werden probleemloos aan de kant geschoven. De reactoren Doel 3 en Tihange 3 werden al twee keer stilgelegd en opnieuw opgestart nadat scheurtjes werden gevonden. Het leidde tot ongerustheid onder de bevolking, maar ook in de buurlanden. Bij de laatste heropstart waren er tal van incidenten. Er is nog steeds geen systeem van gefilterde ventilatie om te vermijden dat radioactieve lucht bij een fusie in de reactor kan vrijkomen. De meeste centrales moesten in 2007 met dit systeem uitgerust worden, maar het gebeurde niet omwille van de onzekere toekomst van de centrales. Een onzekerheid waar de regering op reageerde met de beslissing om de levensduur van de centrales te verlengen.

We zijn niet immuun voor grote incidenten in kerncentrales. Een overgang naar de productie van elektriciteit op basis van hernieuwbare energie gaat in tegen de economische belangen op korte termijn van de kapitalisten (18) en dus wordt niet geïnvesteerd in alternatieven op de gevaarlijke kernenergie. Om zowel de veiligheid als de energievoorziening te garanderen, moet de energiesector volledig in publieke handen komen. Enkel dan is het mogelijk om tot een volledige kernuitstap te komen en een verschuiving van de energieproductie naar niet-fossiele bronnen. Dit kan zonder verlies aan jobs. Voor de investeringen en ontwikkeling van hernieuwbare energie zal de bestaande know-how van personeel in de energiesector immers goed van pas komen.

Voetnoten

1. https://www.iaea.org/sites/default/files/infocirc519_fr.pdf
2. <http://www.futura-sciences.com/magazines/matiere/infos/dossiers/d/physique-tchernobyl-consequences-catastrophe-251/page/2/>
3. http://www.irsn.fr/FR/connaissances/Installations_nucleaires/La_surete_Nucleaire/echelle-ines/Pages/1-criteres-classement.aspx?dId=8a15297f-e5f9-42cd-9765-ed2049203773&dwId=a1de7c68-6d78-4537-9e6a-e2faebd3900
4. <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs303/fr/>
5. idem
6. <http://www.chernobyl-day.org/IMG/pdf/rapport-greenpeace2006.pdf> p.9
7. <https://www.iaea.org/about/statute> Artikel 2: doelstellingen
8. <http://www.who.int/mediacentre/news/releases/2005/pr38/fr/>
9. <http://www.chernobyl-day.org/IMG/pdf/rapport-greenpeace2006.pdf>
10. http://www.strahlentelex.de/Yablokov_Chernobyl_book.pdf
11. http://www.criirad.org/actualites/dossiers%202007/accord_oms-iaea/Accord%20OMS-AIEA.pdf
12. <https://www.cairn.info/revue-ecologie-et-politique1-2006-1-page-17.htm>
13. <http://www.monde-diplomatique.fr/2012/12/SINAI/48507>
14. http://www.facs.c.uhg.ac.be/cms/c_1502451/fr/le-rapport-de-l-oms-sur-la-catastrophe-de-fukushima-deplait
15. <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/dossiers/heritage-sovietique/tchernobyl.shtml>
16. <http://www.socialisme.be/fr/4923/tchernobyl>
17. <http://www.socialisme.be/fr/15223/le-nucleaire-et-ses-petites-miseres-nelaissons-pas-le-privé-jouer-avec-nos-vies>
18. Zie onder meer: <http://www.socialisme.be/fr/11741/les-forces-du-marche-freinent-lenergie-renouvelable>